

“Het blijft een tent”

De toga is ooit ingevoerd opdat iedereen er gelijk uit zou zien in de rechtszaal. Want het gaat om de inhoud, en niet om welvaartsklasse, schoonheid, goede smaak of wat dan ook. Vrouwe Justitia kijkt niet naar het uiterlijk. Toch zijn er bepaald verschillen. *Mr.* praat met dragers van bijzondere toga's & toebehoren, en met togamakers.

door **Henriette van Wermeskerken**

Iedereen die wel eens in een rechtszaal komt kent ze, de toga's die eerder groen dan zwart zijn. In de loop der jaren verkleurt de stof. Dit gebeurt vooral bij toga's die nog van grein zijn gemaakt en die met natuurlijke kleurstoffen zijn geverfd. Grein is een ouderwetse ruwe wollen stof, het soort stof dat prikt. Moderne toga's zijn van gladde lichtgewicht wol, eventueel met polyester gemengd, en blijven zwart. René Stevens, advocaat in Amsterdam, droeg tot voor kort zo'n groen uitgeslagen toga. “Hij was erg oud en begon te scheuren. Een officier wees mij er na een zitting op dat die toga écht niet meer kon. Nu heb ik een nieuwe. Natuurlijk voldoet hij aan de eisen, maar de togamaker heeft mij overgehaald er toch iets bijzonders mee te doen.”

Potloodventer

Hoe de toga eruit ziet staat beschreven in het Kostuum- en tituluurbesluit (zie kader op pagina 35). Ook de bef en de baret die desgewenst bij de toga kan worden gedragen, staan precies omschreven. Het geheel wordt verduidelijkt met tekeningen. Het geheel wordt verduidelijkt

met tekeningen. Het biedt de togamakers weinig ruimte voor creativiteit, tot verdriet van Ernest de Vries, togamaker in Amsterdam. “Oorspronkelijk kom ik uit de theaterwereld, dus ik houd wel van wat spektakel. Ik experimenteer graag en wil de toga mooier maken. Dus begin ik met een klant over de binnenkant, en dan komt er vaak een gesprek op gang. Je kunt de toga voeren met alle denkbare stoffen, je kunt je naam of je kantoorlogo erin laten borduren.”

René Stevens liet zijn toga voeren met boekenkast-stof. “Je ziet de voorkant van een

prachtige, ouderwetse boekenkast, met de ruggen van boeken”, verduidelijkt Stevens. “Verder staat mijn naam erin, en daarboven: ‘vrijspraak verzekerd’. Een grapje.”

Ook Bernard Poelman, togamaker in Den Haag, levert steeds meer toga's met een bijzondere voering. “Meestal gaat het om de rugpas, de mouwbies en de binnenkant van de boord. Advocaten voeren steeds vaker de huisstijl van kantoor door in de kleur voering van hun toga. Dames begonnen met de bijzondere voeringen, maar ik denk dat de verhouding man-vrouw nu gelijk is.” Poelman trekt een la open en toont een scala aan stoffen: roze, goudgeel, panterprint, kant. “Alles is mogelijk.”

Zijn de meeste voeringen onzichtbaar, sommige zijn juist bedoeld om te laten zien in de rechtszaal. Remco de Ra-

ROZE, GOUDGEEL, PANTERPRINT, KANT,

ALLES IS MOGELIJK ALS VOERING VOOR

EEN TOGA

nitz, advocaat in Den Haag: “Van begin jaren tachtig tot eind jaren negentig deed ik merkinbreukzaken voor Burberry. Het ging om de klassieke Burberry-ruit. Om in de rechtszaal te laten zien dat van inbreuk sprake was nam ik lappen stof mee, tot ik bedacht dat het handig zou zijn als mijn toga ermee was gevoerd. De firma Burberry in Londen heeft daar toen voor gezorgd. Sindsdien sloeg ik tijdens zittingen mijn toga open als een potloodventer, dan was de zaak direct duidelijk.”

Onreglementaire bef

Sommigen zijn trots op hun oude groene toga. Het laat zien dat ze al lang in het vak zitten, of dat de toga een familiestuk is. Anderen interesseert het niet. Bert Husson, raadsheer in het Gerechtshof Den Haag: “Toen ik kantonrechter werd, halverwege de jaren tachtig, nam ik de toga van een collega over. Toen was hij al groen, geloof ik. Inmiddels zijn de zijden stukken op het voorpand en op de mouwen min of meer vergaan. Tijd voor een nieuwe, hoewel het mij weinig interesseert hoe mijn toga eruit ziet. Sinds kort heb ik de toga van een raadsheer die met pensioen ging. Weer een oude, maar deze blijft wel zwart.”

De met boekenkast-stof gevoerde toga van advocaat René Stevens.

Beffen zijn wel eens gekleurd. Togamaker De Vries: “In mijn etalage leg ik beffen van gekke stoffen, niet om echt te gebruiken.” Ook Poelman maakt wel eens beffen in andere kleuren dan wit. “Voor bijzondere gelegenheden, bijvoorbeeld als prijs bij een pleitwedstrijd.”

De Haagse advocate Françoise Engels kreeg voor haar afstuderen een speciaal voor haar gemaakte bef. “De ontwerper, Johnny van Praga, had zich duidelijk niet verdiept in de regels. De bef bestond uit drie stukken niet-geplooid stof, die uitwaaierden als je hem omdeed. Ik vond hem prachtig. De toenmalige president van de rechtbank zei mij eens, na afloop van een zitting: ‘Weet u wel dat u een onreglementai-

re bef draagt?’ Hij voegde daaraan toe dat hij hem mooi vond en dat ik de bef wat hem betreft kon blijven dragen. Dat heb ik gedaan tot ik hem ben kwijtgeraakt.”

Sommige leden van de rechterlijke macht dragen bij installatie- en afscheidszittingen hun onderscheidingen op de toga. Robert Croll, president van de Rechtbank Zwolle-Lelystad: “Ik draag dan Officier Oranje-Nassau met de zwaarden, het Officierskruis en het Kruis van verdienste van het Nederlandse Rode Kruis, het groot model, civiel opgesteld, zoals voorgeschreven in de wet. Vroeger was de installatie een constitutief vereiste. Nu niet meer, maar we houden de tradities wel in ere. De officier van justitie ▶

Kostuum- en titulatuurbesluit

Artikel 3

1. De toga is een lange wijde mantel met een staande kraag ter hoogte van ongeveer 4 cm, welke kraag aan de voorzijde in het midden een opening heeft van 8 cm. De toga is geheel gemaakt van zwarte stof, neerhangende tot ongeveer 10 cm boven de grond, in het midden van de achterzijde onder de kraag, evenals zijwaarts aan de bovenkant van de wijde mouwen, geplooid ingenomen, met aan de onderkant der mouwen omslagen ter breedte van ongeveer 20 cm en aan de voorzijde in het midden van boven tot onder om de 5 cm voorzien van een niet glimmende kleine zwarte knoop, een en ander in overeenstemming met de bij dit Reglement gevoegde afbeeldingen.

(Het besluit bevat aanvullende artikelen voor toga's van leden van de rechterlijke macht in verschillende functies.)

Artikel 10

1. De bef bestaat uit twee aan de bovenzijde aan elkander bevestigde stukken geplooid wit batist of een hierop gelijkende stof, beide stukken tezamen in geplooid toestand aan de bovenzijde 8 cm breed.

2. De bef heeft een lengte van 30 cm en mag aan de onderzijde niet breder zijn dan 15 cm.

Artikel 11

De baret is rond en heeft een staande rand ter hoogte van 5 cm en een 5 cm buiten die rand uitstekend plat geplooid bovenstuk, dat in het midden is voorzien van een platte knoop, bekleed met de stof, waarvan de baret is vervaardigd, een en ander in overeenstemming met de bij dit besluit gevoegde afbeeldingen.

requireert, ik als president installeer, en de deken van de plaatselijke orde houdt een toespraak. Daarbij hoort wat mij betreft ook dat je de onderscheidingen draagt, als je ze hebt. Het is een soort spel, folklore, je moet er met een glimlach naar kijken.”

Hoofddoek en keppeltje

Er zijn steeds meer advocaten die een hoofddoek dragen. Famile Arslan was de eerste. Toen ze in 2002 werd beëdigd trok ze veel bekijks. “Vóór mijn beëdiging nam ik contact op met de rechtbank en de president liet mij weten geen bezwaar te hebben tegen de hoofddoek. Toen ik mijn toga liet maken heb ik van dezelfde stof een hoofddoek laten maken. Het hoort bij mijn geloofsovertuiging. Het voorschrift in de Koran luidt dat je bescheiden moet zijn, innerlijk en uiterlijk, en voor mij hoort daar de hoofddoek bij. Maar ieder is vrij in de manier waarop hij of zij het geloof aanhangt; daarom zie je ook gelovige vrouwen die geen hoofddoek dragen, of die wel een hoofddoek dragen maar geen lange rok en lange mouwen. Ik doe dat wel, en daarom is mijn toga wat langer dan gebruikelijk, anders komt mijn rok eronder uit.” Arslan krijgt zelden of nooit commentaar van leden van de rechterlijke macht op haar hoofddoek. Herman Loonstein, sinds dertig jaar advocaat in Amsterdam, verruilde zo’n vijftien jaar geleden zijn keppeltje voor

de baret. “Ik kreeg er af en toe opmerkingen over. Een vice-president eiste eens dat ik het afzette, omdat hij zo’n uiting van geloofsovertuiging niet passend vond in de rechtszaal. Ik heb geweigerd. Om dat soort discussies te vermijden, vooral ten behoeve van mijn cliënten, ben ik overgestapt op de baret.” Onlangs kreeg Loonstein in Arnhem kritiek van een vakgenoot op zijn baret. De advocaat eiste dat Loonstein hem afzette. Loonstein voldeed niet aan het verzoek en diende een klacht bij de deken in. Op 11 december 2009 deed het Hof van Discipline een uitspraak over het niet opstaan ter zitting én over het hoofddeksel van Mohammed Enait. Deze advocaat draagt “een nauw op het hoofd aansluitende zwarte muts van islamitische signatuur, niet zijnde een hoofddeksel (zwarte baret) in

RECHTERS DIE HUN HOOFD WILLEN BE- DEKKEN Zouden hun TOEVLUCHT KUN- NEN NEMEN TOT EEN PRUIK

de zin van art. 11 van het Kostuum- en tituluurbesluit”. Het Hof van Discipline stelde vast dat de baret in de rechtspraktijk “(vrijwel) niet meer wordt gebruikt” en oordeelde dat Enait zijn hoofddeksel kon blijven dragen. En passant gaf het Hof ook een beslissing voor andere religieuze hoofdbedekkingen: “Het dragen door verweerder van zijn islamitische muts – en hetzelfde zal gelden voor bijvoorbeeld het hoofddoekje en de tulband – ligt geworteld in zijn geloofsovertuiging en wordt naar huidige Nederlandse maatschappelijke opvattingen aangemerkt als aanvaardbare kleding met een religieuze achtergrond. Dit wordt niet anders bij het dragen van zo’n hoofddeksel door een advocaat in de rechtszaal.” Voor de advocatuur is de zaak hiermee duidelijk, althans tuchtrechtelijk. ▶

Famile Arslan tijdens haar beëdiging in 2002.

Lineke Bruins met baret

Nieuwe traditie

Bij de observatie van het Hof van Discipline dat de baret in onbruik is geraakt past een kanttekening, want de baret lijkt in sommige kringen juist een revival te beleven. Bernard Poelman vertelt dat steeds meer advocaten bij hun toga ook een baret bestellen. Lineke Bruins, advocaat in Den Haag en tot oktober vorig jaar deken, draagt hem sinds een paar jaar. “Dat doe ik bij ceremoniële gelegenheden, zoals installatie- en afscheidszittingen en de jaarlijkse sluitingszitting. Ook draag ik de baret in het buitenland, bij processies en dergelijke. Ik ben ermee begonnen in de tijd dat ik deken was, geïnspireerd door de prachtige te-

Einde van een toga

Onafhankelijkheid

Voor de rechterlijke macht ligt het anders. Volgens de minister van Justitie is in ons wettelijk systeem onomstreden dat de rechter zich zodanig moet opstellen dat zijn onafhankelijkheid en onpartijdigheid niet ter discussie komen te staan. Leden van de rechterlijke macht mogen, als zij in functie zijn, hun maatschappelijke opvattingen en overtuigingen van religieuze, politieke of andere aard niet actief uitdragen. Dit schreef de minister in augustus 2001 aan de Tweede Kamer, naar aanleiding van een uitspraak van de Commissie Gelijke Behandeling en schriftelijke Kamervragen. Ook voor griffiers – daarover ging de uitspraak van de Commissie – is het dragen van een hoofddoek of andere uiting van religieuze overtuiging in de rechtszaal verboden. Leden van de rechterlijke macht die hun hoofd willen bedekken zullen mogelijk hun toevlucht nemen tot onzichtbare hoofdbedekkingen, zoals een pruik. Arslan: “Ik heb alle vertrouwen in de professionaliteit en onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Een hoofddoek zou daar niets aan veranderen. De rechterlijke macht zou een afspiegeling moeten zijn van de maatschappij, en dat is nu niet het geval. Voor mij persoonlijk is een pruik geen optie. Ik weet dat sommige studentes in Turkije pruiken dragen, omdat aan de universiteit de hoofddoek verboden is. Zij dragen dan gekke, opvallende pruiken om enigszins de draak te steken met het verbod.”

“VERGELEKEN MET DE VAAK JOYEUZE TOGA'S VAN BUITENLANDSE COLLEGA'S KOMEN WIJ ER NOGAL KARIG VANAF”

nues van onze collega's in andere landen. Wij hebben maar een simpele zwarte toga. De baret hoort bij de toga, er gaat een zeker ceremonieel van uit, en dat heb ik in ere willen herstellen. Want de baret was wel in onbruik geraakt. Het leuke is dat ik navolging krijg: van de dekenen in Den Bosch en Almelo weet ik dat ze door mij de baret zijn gaan dragen. Ook de vorige landelijk deken droeg er een, en de vorige voorzitter van de Jonge Balie in Den Haag. Bij het afscheid van mr. Davids, president van de Hoge Raad, droegen wij alle drie de baret. Ik ben blij met deze herleving van de baret en ik doe hem ook wel eens cadeau. Zo heb ik heb mijn opvolger, de huidige deken van Den Haag Ernst van Win, er een gegeven.” Maarten van de Weerd, tot vorig jaar voorzitter van de Jonge Balie in Den Haag, bevestigt dat ook hij tot de baret dragers hoort. “Vergeleken met de vaak joyeuze toga's van buitenlandse collega's komen wij er nogal karig vanaf. Het idee de baret te dragen voor het afscheid van mr. Davids kwam van Lineke, en ik heb deze – nieuwe – traditie om de baret

te dragen bij bijzondere gelegenheden voortgezet. Zo droeg ik hem vorig jaar bij de sluitingszitting. Dit jaar was ik daar niet bij, maar mijn opvolger heeft bij die gelegenheid mijn baret geleend.”

Vormeloos

Over het model van de toga zijn in de loop der jaren heel wat grappen gemaakt in cabarets en spotprenten. Lineke Bruins heeft geen bezwaar tegen de vormeloosheid: “De toga is verhullend, hij past altijd en je ziet het figuur van de drager niet. Ik vind dat een voordeel. Want de toga symboliseert dat je optreedt in je functie van advocaat, als behartiger van de belangen van je cliënt, en niet als persoon. Hoe je er zelf uitziet doet er dus niet toe. Ik zou er dan ook niets aan willen veranderen, de toga is effectief zoals hij is.” Caroline Buitendijk, rechter bij de Rechtbank Zwolle-Lelystad, is dezelfde mening toegedaan. “De toga geeft aan dat je niet als privépersoon, maar als functionaris optreedt. Hij zorgt voor een uitstraling van neutraliteit en ook voor een bepaalde anonimiteit. Als ik soms, zelfs kort na een zitting, een verdachte toevallig op straat tegenkom, herkent hij me vaak niet. Met het model heb ik geen moeite, het is makkelijk, alleen die wijde mouwen vind ik onhandig.” Togamaker Poelman hoort wel wat kritische geluiden: “Ik

krijg wel eens de vraag of de toga niet wat gedetailleerd kan worden, maar dat gaat niet.” Collega De Vries uit Amsterdam: “Je zou de plooiën kunnen veranderen, want die staan niet exact beschreven in het besluit, maar daar wordt het model niet mooier op. Het blijft een tent.” De toga zal voorlopig dus wel blijven zoals hij is. Alleen bij de oprichting van nieuwe rechterlijke colleges worden nieuwe toga's ontworpen. Aan Bernard Poelman de eer om de toga voor de tijdelijke tribunaal te ontwerpen. “Eerst kwam een delegatie van het Joegoslavië-tribunaal hier in het atelier kijken, daarna was er een vergadering met een aantal rechters. Ik had stalen en voorbeelden meegenomen zodat ik allerlei kleuren en modellen kon laten zien, ook van buitenlandse toga's. De rechters kozen voor een Nederlands model. Voor de kleur rood had ik een wat gedekte tint meegenomen, maar men koos voor een heel felle kleur. Op een proefmodel had ik ook rode knopjes gezet, maar dat vonden de rechters te ver gaan. Die leken op bloedspetters, hoorde ik. Dus nu zijn er alleen rode knopjes op de rode delen van de toga, dan valt dat minder op.” Later werd Poelman gevraagd ook toga's te ontwerpen voor het nieuwe Internationale Strafhof. “Toen duurde het langer voordat iedereen het eens was over het model. Ik denk dat dat komt omdat er bij het Strafhof meer vrouwelijke rechters waren, die kijken er toch nauwkeuriger naar.” ■